

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра загальної екології, радіобіології та безпеки життєдіяльності

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет захисту рослин, біотехнологій та екології

“21” травня 2026 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
ДОЗИМЕТРІЯ ТА РАДІАЦІЙНИЙ КОНТРОЛЬ**

Галузь знань 10 Природничі науки

Спеціальність 101 - Екологія

Освітня програма «Екологія»

Факультет захисту рослин, біотехнологій та екології

Розробники: зав. кафедри Клепко А.В., д. біол. наук, с.н.с.

доц. Ілленко В.В., канд. біол. наук, доц.

Київ – 2026 р.

Опис навчальної дисципліни ДОЗИМЕТРІЯ ТА РАДІАЦІЙНИЙ КОНТРОЛЬ

Дозиметрія та радіаційний контроль є вибіркоким компонентом спеціальності “Екологія”, яка дає основні поняття щодо оцінювання радіаційної обстановки за використання дозиметричних приладів різних конструкцій, проведення радіометричних і спектрометричних вимірювань активності радіонуклідів в об’єктах навколишнього середовища, продуктах харчування і питній воді, прогнозування рівня можливого вмісту окремих радіонуклідів у продуктах харчування за певних умов їх виробництва, розрахунку та прогнозуванню дози опромінення людини, оцінку впливу на навколишнє середовище підприємств ЯПЦ, допустимих рівнів викидів радіоактивних речовин.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	<i>Бакалавр</i>	
Спеціальність	<i>101 Екологія</i>	
Освітня програма	<i>“Екологія”</i>	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	90	
Кількість кредитів ECTS	3	
Кількість змістових модулів	2	
Форма контролю	<i>Екзамен</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форми навчання		
	денна форма	заочна форма
Рік підготовки	4	4
Семестр	8	8
Лекційні заняття	26	2
Практичні заняття	13	6
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	51	82
Індивідуальні завдання	-	-
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних	3	

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни „Дозиметрія та радіаційний контроль” є підготовка спеціаліста-радіоеколога, який зможе висококваліфіковано оцінити радіаційну ситуацію і розробити заходи, що забезпечать ведення господарства на забруднених радіоактивними речовинами територіях, переробку сировини і одержання чистої від радіонуклідів продукції.

Перелік навчальних дисциплін, які передують вивченню «Дозиметрія та радіаційний контроль» (за їх наявності) «Радіобіологія та радіоекологія», «Загальна екологія».

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов;

Загальні компетентності (Зк):

ЗК2. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Фахові компетентності (ФК):

ФК5. Здатність до оцінки впливу процесів техногенезу на стан навколишнього середовища та виявлення екологічних і радіаційних ризиків, пов'язаних з виробничою діяльністю.

ФК10. Здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів.

ПРН21. Уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збору та обробки даних.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		го	л	п	лаб	інд		ср	о	л	п	лаб
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Основи дозиметрії та методів виявлення іонізуючих випромінювань												
Тема 1. Іонізуючі випромінювання та величини, що їх характеризують	2	2				-	12	1	1			10
Тема 2. Одиниці виміру іонізуючих випромінювань	15	2	2			11	10					10
Тема 3. Взаємодія іонізуючих випромінювань з речовиною	12	2				10	2	1	1			-
Тема 4. Фотографічні, іонізаційні та напівпровідниковий методи реєстрації іонізуючого випромінювання	4	2	2			-	10					10

Тема 5. Сцинтиляційний та люмінесцентний методи визначення іонізуючих випромінювань	7	2			5	11		1			10
Тема 6. Методи визначення доз іонізуючого випромінювання у наукових дослідженнях та біологічній дозиметрії	4	2	2		-	1		1			-
Тема 7. Методи радіометрії	7	2			5						
Разом за змістовим модулем 1	51	14	6		31	46	2	4			40
Змістовий модуль 2. Моделі та методи розрахунку доз опромінення людини											
Тема 8. Джерела природних іонізуючих випромінювань на Землі	4	2	2		-						
Тема 9. Радіаційний контроль продукції АПК після аварії на ЧАЕС	7	2			5	1		1			-
Тема 10. Вплив техногенних чинників на формування дози опромінення населення	9	2	2		5	13		1			12
Тема 11. Радіаційне забруднення місцевості та опромінення населення внаслідок аварій з ядерними матеріалами	7	2			5	10					10
Тема 12. Моделі та методи розрахунку доз опромінення людини. Зовнішнє опромінення	9	2	2		5	10					10
Тема 13. Моделі та методи розрахунку доз опромінення людини. Внутрішнє опромінення	3	2	1		-	10					10
Разом за змістовим модулем 2	39	12	7		20	44	-	2			42
Усього годин	90	26	13		51	90	2	6			82

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Іонізуючі випромінювання та величини, що їх характеризують	4
2	Одиниці виміру іонізуючих випромінювань	2
3	Взаємодія іонізуючих випромінювань з речовиною	4
4	Фотографічні, іонізаційні та напівпровідниковий методи реєстрації іонізуючого випромінювання	2
5	Сцинтиляційний та люмінесцентний методи визначення іонізуючих випромінювань	2
6	Методи визначення доз іонізуючого випромінювання у наукових дослідженнях та біологічній дозиметрії	2
7	Методи радіометрії	2
8	Джерела природних іонізуючих випромінювань на Землі	2
9	Радіаційний контроль продукції АПК після аварії на ЧАЕС	2
10	Вплив техногенних чинників на формування дози опромінення населення	2
11	Радіаційне забруднення місцевості та опромінення населення внаслідок аварій з ядерними матеріалами	2
12	Моделі та методи розрахунку доз опромінення людини. Зовнішнє опромінення	2
13	Моделі та методи розрахунку доз опромінення людини. Внутрішнє опромінення	2

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Дозиметри. Класифікація. Особливості підготовки їх до роботи	2

2	Визначити за допомогою рентгенометрів потужності доз гамма-випромінювання на місцевості, в приміщенні, від контрольних джерел та оцінити відповідність результатів нормам радіаційної безпеки	2
3	Відібрати та підготувати рослини, продукцію тваринництва та інші об'єкти навколишнього середовища для радіометрії та спектрометрії.	2
4	Вимірювання питомої радіоактивності ґрунту та рослинних зразків	2
5	Визначення щільності забруднення території ^{137}Cs за допомогою радіометрів	2
6	Визначити за допомогою радіометричних установок вміст ^{137}Cs у зразках харчових продуктів різного походження та оцінити відповідність результатів аналізів вимогам діючих нормативних документів.	2
7	Визначення вмісту ^{137}Cs в організмі людини радіометром РУБ-01-П-6.	1
	Разом	13

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні положення та регламентні величини “Норм радіаційної безпеки України” (НРБУ-97)	11
2	Радіаційний контроль опромінення населення	10
3	Загальні положення роботи з джерелами іонізуючих випромінювань	5
4	Класифікація джерел випромінювання	5
5	Основні принципи захисту від закритих джерел іонізуючих випромінювань	5
6	Вимоги до влаштування, обладнання та організації праці у радіологічній лабораторії при роботі з відкритими джерелами іонізуючих випромінювань	5
7	Поводження з радіоактивними відходами. Засоби індивідуального захисту та особистої гігієни при роботі з радіоактивними речовинами	5
8	Біологічні ефекти впливу іонізуючого опромінення на живі організми та біоценози	5
	Разом	51

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

(вибрати необхідне чи доповнити)

- усне або письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- захист практичних робіт;
- пірінгове оцінювання, самооцінювання.

7. Методи навчання (вибрати необхідне чи доповнити):

- метод проблемного навчання;
- метод практико-орієнтованого навчання;
- кейс-метод;
- метод навчання через дослідження;
- метод навчальних дискусій та дебат;
- метод командної роботи, мозкового штурму
- метод гейміфікованого навчання.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Тема	Години (лекції/практичні)	Результати навчання	Оцінювання
Змістовий модуль 1. Основи дозиметрії та методів виявлення іонізуючих випромінювань			
Тема 1. Іонізуючі випромінювання та величини, що їх характеризують	2/	ПРН17, ПРН21. Знати види іонізуючих випромінювань, їх властивості та одиниці вимірювань, методи визначення ІВ та радіометрії. <i>Вміти</i> визначати різні показники ІВ (доза, потужність дози, радіоактивність) за допомогою різноманітних приладів радіологічного контролю.	<i>Виконання та здача лабораторних робіт</i> – зараховано. <i>Модуль:</i> описова частина 100; тестова частина 30*0,1; <i>Самостійна робота</i> – згідно з журналом оцінювання в eLearn.
Тема 2. Одиниці виміру іонізуючих випромінювань	2/2		
Тема 3..Взаємодія іонізуючих випромінювань з речовиною	2/		
Тема 4. Фотографічні, іонізаційні та напівпровідниковий методи реєстрації іонізуючого випромінення	2/2		
Тема 5. Фізико-хімічні методи досліджень у тваринництві.	2/		
Тема 6. Методи визначення доз іонізуючого випромінювання у наукових дослідженнях та біологічній дозиметрії	2/2		
Тема 7. Методи радіометрії	2/		
Змістовий модуль 2. Моделі та методи розрахунку доз опромінення людини			
Тема 8. Джерела природних іонізуючих випромінювань на Землі	2/2	ПРН17, ПРН21. <i>Знати</i> джерела та особливості поведінки у навколишньому середовищі природних та штучних радіонуклідів. <i>Розуміти</i> завдання та особливості контролю продукції АПК на вміст радіонуклідів.	<i>Виконання та здача лабораторних робіт</i> – зараховано. <i>Модуль:</i>
Тема 9. Радіаційний контроль продукції	2/		

АПК після аварії на ЧАЕС		<p><i>Віти</i> розраховувати зовнішню, внутрішню та інгаляційні дози опромінення людини з використанням різних методів.</p> <p><i>Використовувати</i> лабораторне обладнання, та сучасні прилади для визначення забруднення радіонуклідами продуктів харчування.</p>	<p>описова частина 100; тестова частина 30*0,1; <i>Самостійна робота</i> – згідно з журналом оцінювання в eLearn.</p>
Тема 10. Вплив техногенних чинників на формування дози опромінення населення	2/2		
Тема 11. Радіаційне забруднення місцевості та опромінення населення внаслідок аварій з ядерними матеріалами	2/		
Тема 12. Моделі та методи розрахунку доз опромінення людини. Зовнішнє опромінення	2/2		
Тема 13. Моделі та методи розрахунку доз опромінення людини. Внутрішнє опромінення	2/1		
Всього за семестр		100*0,7 (максимум 70 балів)	
Екзамен			30 балів
Всього разом			100 балів

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перекладання	роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів).
Політика щодо відвідування	відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення:

- Електронний навчальний курс: Дозиметрія та радіаційний контроль. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/enrol/index.php?id=1248>
- Грисюк С. М. Дозиметрія іонізуючих випромінювань: Методичні рекомендації. Київ : Компринт. 2017. 54 с.

- Грисюк С. М. Основи дозиметрії: навчальний посібник. Київ : Компринт, 2018. 150 с.
- Grysyuk S. M., Bondar Y. O. Radiobiology & radioecology. Methodical manual for self-dependent and laboratory work execution by student of "Ecology and environmental protection" "Ecobiotechnology specialization". Київ : Компринт. 2014. 54 с.
- Лазарєв М. М., Бондар Ю. О. Методика відбору зразків сільськогосподарської продукції для проведення радіологічних досліджень. Київ : НУБіП України, 2014.
- Основні санітарні правила протирадіаційного захисту України (ОСПУ-2001). Київ : МОЗ України, 2001. 136 с.
- Якість ґрунту. Методи відбору проб ґрунту для радіаційного контролю, СОУ 74.14-37-425:2006.
- Якість ґрунту. Визначення щільності забруднення території сільськогосподарських угідь радіонуклідами техногенного походження, СОУ 74.14-37-424:2006
- Якість продукції рослинництва. Методи відбору проб для радіаційного контролю, СОУ 01.1-37-426:2006.
- Алексєєв О. О., Врадій О. І. Радіобіологія. Методичні вказівки щодо виконання практичних та самостійної роботи для студентів факультету технології виробництва і переробки продукції тваринництва та ветеринарії денної та заочної форми навчання для підготовки фахівців освітнього ступеня «Бакалавр» спеціальності 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва». Вінниця : ВНАУ, 2019. 59 с.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Гудков І. М. Радіобіологія. Одеса : Гельветика, 2020. 504 с.
2. Гудков І. М., Кашпаров В. О., Паренюк О. Ю. Радіоекологічний моніторинг : навчальний посібник. Одеса : Гельветика, 2019. 188 с.
3. Допустимі рівні забруднення продуктів (ДР-2006). Наказ МОЗ України 03.05.2006. № 256.
4. Кіцно В. О., Поліщук С. В., Гудков І. М. Основи радіобіології та радіоекології. Київ : Хай-Тек Прес, 2010. 320 с.
5. Клименко М. О., Клименко О. М., Клименко Л. В. Радіоекологія : підручник. Рівне : НУВГП, 2020. 304 с.
6. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). Київ : МОЗ, 1997. 121 с.
7. Практикум з радіобіології та радіоекології / В. А. Гайченко та ін. Херсон : Олді-Плюс, 2014. 278 с.
8. Радіоекологія / І. М. Гудков та ін. Одеса : Гельветика, 2019. 468 с.
9. Чорна В. І., Ананьєва Т. В. Радіобіологія з основами сільськогосподарської радіоекології : практикум. Херсон : Олді-Плюс, 2021. 162 с.
10. Gudkov I. M., Vinichuk M. M. Radiobiology and Radioecology. Херсон : Олді-Плюс, 2019. 416 p.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра загальної екології, радіобіології та безпеки життєдіяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету захисту рослин,
біотехнологій та екології
_____ Юлія КОЛОМІЄЦЬ

“ ____ ” _____ 2026 р.

СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри загальної екології,
радіобіології та безпеки життєдіяльності
протокол № 9 від “14” травня 2026 р.

Завідувач кафедри

_____ Алла КЛЕПКО

РОЗГЛЯНУТО

Гарант ОП «Екологія»

_____ Володимир БОГОЛЮБОВ

**РОБОЧА ПРОГРАМА
ДОЗИМЕТРІЯ ТА РАДІАЦІЙНИЙ КОНТРОЛЬ**

Галузь знань 10 Природничі науки

Спеціальність 101 - Екологія

Освітня програма «Екологія»

Факультет захисту рослин, біотехнологій та екології

Розробники: зав. кафедри Клепко А.В., д. біол. наук, с.н.с.

доц. Ілленко В.В., канд. біол. наук, доц.

Київ – 2026 р.